

Wrocław, dnia 8 stycznia 2016 r.

BPW.571.3.2015.NK

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Zakładu Karnego nr 2 we Wrocławiu
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 23-24 września 2015 r. do Zakładu Karnego nr 2 we Wrocławiu (zwanego dalej Zakładem lub jednostką) udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), dr Justyna Józwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji), Przemysław Kazimirski, Marcin Kusy (prawnicy), jak również reprezentująca Biuro Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich we Wrocławiu dr Natalia Kłaczyńska (prawnik).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji przeprowadzono następujące czynności:

- wysłuchano informacji na temat funkcjonowania jednostki, przedstawionych przez por. Daniela Pelczarskiego, p.o. dyrektora Zakładu;

- dokonano oglądu terenu jednostki, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, cel zabezpieczających, ambulatorium, łaźni, świetlic, kaplicy, kantyny, sali widzeń, biblioteki;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osadzonymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi, w szczególności z osadzonymi w podeszłym wieku i niepełnosprawnymi ruchowo;
- dokonano analizy wybranej dokumentacji, w tym akt osobopoznawczych i protokołów z odpraw kierownictwa jednostki.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza do pomiaru powierzchni cel.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali dyrektorowi Zakładu i funkcjonariuszom Służby Więziennej obecnym podczas podsumowania oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumentację oraz przygotowane na wniosek wizytujących informacje związane funkcjonowaniem jednostki.

2. Legalność osadzenia w placówce

Zakład Karny nr 2 we Wrocławiu jest jednostką typu półotwartego z oddziałem otwartym, przeznaczoną dla mężczyzn recydywistów penitencjarnych. Pojemność Zakładu wynosi 628 miejsc. Z uwagi na remont pawilonu „B” był on w czasie wizytacji wyłączony z zakwaterowania, dlatego też liczba osadzonych w jednostce wynosiła 513 osób.

Podczas wizytacji żaden z osadzonych nie był zakwaterowany w warunkach, w których powierzchnia celi przypadająca na jedną osobę jest mniejsza niż 3 m². W 2015 r. w jednostce nie wydano żadnej decyzji o zakwaterowaniu w warunkach przeludnienia, o których mowa w art. 110 § 2b kkw.

3. Personel penitencjarny

W dziale penitencjarnym zatrudnionych jest 20 osób, w tym 13 wychowawców i 2 psychologów. Biorąc pod uwagę pojemność jednostki, średnia liczba osadzonych na wychowawcę wynosi 48 osób, z kolei na psychologa przypada 314 osadzonych. Zdaniem wizytujących liczba wychowawców i psychologów jest niewystarczająca. Zgodnie z uzasadnieniem Instrukcji Nr 2/12 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 lutego 2012 r. w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, w celu osiągnięcia standardów pracy penitencjarnej, na jednego psychologa penitencjarnego powinno przypadać 200 osadzonych, zaś na wychowawcę 40 skazanych lub 60 tymczasowo aresztowanych. Przedstawiciele KMP przypominają, że zgodnie ze stanowiskiem Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (dalej: CPT) *w przypadku niewystarczającej liczby personelu może okazać się niezbędna praca w godzinach nadliczbowych, w celu utrzymania podstawowego poziomu bezpieczeństwa i systemu zaopatrzenia na terenie zakładu karnego. Taki stan rzeczy może łatwo doprowadzić do wysokiego poziomu stresu wśród personelu i jego przedwczesnego „wypalenia”, co może wzmocnić napięcie obecne w każdym zakładzie karnym* (Fragment § 26 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16]). Mając na względzie powyższe przedstawiciele KMP zalecają zwiększenie obsady wychowawców i psychologów.

Zgodnie z przekazaną wizytującym informacją psychologowie nie mają zapewnionej superwizji. W związku z tym warto zauważyć, iż przy tego typu obciążającej psychicznie pracy, superwizja wydaje się niezbędna, jako czynnik z jednej strony zabezpieczający psychologa, z drugiej zaś znacznie zwiększający efektywność jego pracy.

Funkcjonariusze zatrudnieni w jednostce mają możliwość poszerzania swych kompetencji na różnorodnych szkoleniach. Dla funkcjonariuszy działu penitencjarnego przeprowadzono w roku 2015 r. m. in. szkolenia z zakresu przygotowania skazanych do zwolnienia z zakładu karnego, prognozowania kryminalno-społecznego, systemu dozoru elektronicznego, zaś dla funkcjonariuszy działu ochrony – szkolenia na temat stosowania środków przymusu bezpośredniego, organizacji widzeń, pomocy przedmedycznej i bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Dla wszystkich pracowników

Zakładu zorganizowano również szkolenie na temat syndromów zachowań suicydalnych i autoagresywnych.

W latach 2014-2015 do dnia wizytacji nie było prowadzone przeciwko funkcjonariuszom i pracownikom Zakładu żadne postępowanie karne dotyczące wykonywania przez nich czynności służbowych. W okresie tym przeprowadzono natomiast jedno postępowanie dyscyplinarne, lecz nie dotyczyło ono traktowania skazanych.

4. Warunki bytowe

Osadzeni rozlokowani są w 6 jednopiętrowych pawilonach (A-F), z których każdy podzielony jest na 2 oddziały penitencjarne. Wśród 100 cel mieszkalnych przeważają cele sześćoosobowe (32) i pięcioosobowe (15). Największe cele mieszkalne to 1 piętnastoosobowa i 1 trzynastoosobowa.

W Zakładzie od 2014 roku przeprowadzany jest remont pawilonów mieszkalnych, obejmujący ich termoizolację oraz kompleksową modernizację łaźni, cel mieszkalnych, ogrzewania i wymianę okien. Jego zakończenie planowane jest na październik 2016 roku.

Stan cel mieszkalnych w jednostce jest zróżnicowany. Niektóre są odnowione, zadbane. Inne wymagają odmalowania. Cele wyposażono w jedno – lub dwupiętrowe łóżka, stoły, taborety i szafki. Łóżka piętrowe w niektórych celach nie są wyposażone w drabinki zabezpieczające przed upadkiem, ale dyrektor Zakładu wyjaśnił, że braki te są systematycznie usuwane. Sprzęt kwaterunkowy nosi częstokroć ślady zużycia (zwłaszcza materace), ale nadaje się do dalszej eksploatacji. Oświetlenie w celach mieszkalnych uznać należy za dostateczne, odpowiednie do czytania.

W celach mieszkalnych nie ma kąpeków sanitarnych, ponieważ na każdym z oddziałów są łaźnie i ubikacje. Te ostatnie dostępne są dla osadzonych całodobowo, natomiast łaźnie bez ograniczeń w godzinach otwarcia krat wewnętrznych, tj. od apelu porannego do godz. 21.30. Z kąpeli w łaźniach osadzeni mogą korzystać w dniach i godzinach określonych w harmonogramie dostawy ciepłej wody (wywieszonym na każdym z oddziałów), tj. codziennie rano oraz wieczorem przez 5 dni w tygodniu. Czas podaży wody w tych godzinach nie jest limitowany.

W łazniach znajdują się stanowiska natryskowe i umywalki. W większości z nich brak było przesłon pomiędzy stanowiskami prysznicowymi. Rzecznik Praw Obywatelskich pełniący funkcję Krajowego Mechanizmu Prewencji jest zdania, że mimo, iż przepisy nie odnoszą się szczegółowo do kwestii sposobu udzielania kąpieli osadzonym, należy przyjąć, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, obowiązuje tu zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Mając to na względzie przyjąć należy, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom, z poszanowaniem godności osobistej. Takie stanowisko podziela również Centralny Zarząd Służby Więziennej, czemu dał wyraz w piśmie z dnia 15 marca 2010 r. (BPR-0510/932/10/Z-1). Przedstawiciel Centralnego Zarządu Służby Więziennej poinformował również, że przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko-Inwestycyjnego CZSW w toku przeprowadzanych kontroli w zakładach karnych i aresztach śledczych każdorazowo zwracają uwagę na konieczność wykonania w łazniach ścianek działowych między stanowiskami prysznicowymi tak, aby zapewnić jednemu osadzonemu jedno stanowisko. Dlatego też przedstawiciele KMP zalecają zainstalowanie przesłon pomiędzy stanowiskami prysznicowymi.

Wygląd łazni w poszczególnych oddziałach znacznie się różnił. Niektóre (te wyremontowane) były estetyczne, w innych armatura sanitarna i płytki ceramiczne były mocno zabrudzone. We wszystkich (poza remontowanym pawilonem B) na sufitach widoczne były silne ślady zawilgocenia. Podobnie ubikacje – niektóre (na oddziale D) wymagają pilnego remontu. Przedstawiciele KMP zalecają więc wyremontowanie łazni i ubikacji w pawilonach, gdzie jeszcze nie przeprowadzono remontu, zaś we wszystkich łazniach usunięcie zawilgoceń.

Podczas wizytacji nie stwierdzono braków w zakresie wyposażenia osadzonych w środki higieny osobistej i środki czystości.

Pomiędzy pawilonami mieszkalnymi znajduje się dość obszerny teren, na którym usytuowano m. in. boiska, sprzęt do ćwiczeń siłowych, ławki, budki

telefoniczne. Osadzeni mogą poruszać się po tym terenie bez ograniczeń w godzinach spaceru i ćwiczeń sportowych, tj. kilka godzin każdego dnia.

Osadzeni skarżyli się wizytującym na brak ławek czy krzeseł w poczekalni przed salą posiedzeń komisji penitencjarnej. Z uwagi na fakt, iż osadzeni doprowadzani są tam grupowo i zachodzi konieczność oczekiwania na wejście do sali, wizytujący zalecają wyposażenie tej poczekalni w meble do siedzenia.

Kuchnia zakładowa zapewnia osadzonym otrzymywanie posiłków zgodnych z wymogami dietetycznymi i religijnymi. Prócz posiłków wydawanych w kuchni, osadzeni mają możliwość przygotowania ciepłych napojów korzystając z czajników elektrycznych lub grzałek w celach mieszkalnych. Śniadania i kolacje wydawane są osadzonym do cel mieszkalnych, natomiast na obiad udają się do stołówki. Analiza szczegółowych jadłospisów przewidzianych na dzień rozpoczęcia wizytacji pozwala stwierdzić, że wyżywienie oferowane osadzonym jest dość urozmaicone.

Osadzeni mają prawo trzy razy w miesiącu dokonywać w kantynie zakupów artykułów żywnościowych, wyrobów tytoniowych oraz przedmiotów dopuszczonych do sprzedaży w jednostce. Kantyna zapewnia duży wybór produktów (artykuły spożywcze, papiernicze, chemiczno-kosmetyczne, karty telefoniczne, znaczki pocztowe, papierosy, tytoń, programy telewizyjne, krzyżówki). Ceny towarów nie odbiegają od cen rynkowych, w szczególności papierosy sprzedawane są po cenach wskazanych na opakowaniu przez ich producenta.

Osadzeni mogą używać wyrobów tytoniowych wyłącznie poza celami mieszkalnymi, w wyznaczonych do tego miejscach, tj. w oznaczonych miejscach na terenie zewnętrznym, a w godzinach zamknięcia pawilonów w palarniach usytuowanych w pawilonach mieszkalnych. Palarnie wyposażone są w wentylację. Żaden z osadzonych nie skarżył się na konieczność wdychania dymu tytoniowego.

Poza skargami na brak krzeseł w poczekalni do sali posiedzeń komisji penitencjarnej, skazani nie zgłaszali wizytującym istotniejszych uwag dotyczących warunków bytowych. Dobrze oceniali jakość posiłków i chwalili sobie możliwość częstego korzystania z łaźni.

5. Sytuacja osób z niepełnosprawnością

Zakład Karny nr 2 we Wrocławiu nie jest jednostką przeznaczoną dla skazanych poruszających się na wózku inwalidzkim w rozumieniu zarządzenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej Nr 55/13 z dnia 20 grudnia 2013 r. W jednostce nie wyznaczono więc cel do osadzania w nich osób z niepełnosprawnością ruchową. Również łącznie oddziałowe nie są przystosowane do potrzeb takich osób. Nie wyklucza to jednak możliwości osadzenia w jednostce osób różnymi z dysfunkcjami ruchu, choćby czasowymi – wizytujący przeprowadzili rozmowy z trzema takimi skazanymi (dwóch poruszających się na stałe przy pomocy kul łokciowych, jeden ze złamaną nogą w gipsie). W obecnej sytuacji nie mają oni możliwości bezpiecznego samodzielnego skorzystania z łaźni i ubikacji. Dlatego też przedstawiciele KMP zalecają wprowadzenie przynajmniej w jednej z łaźni i ubikacji udogodnień dla osób z niepełnosprawnością ruchową, tzn. zainstalowanie krzesełek i poręczy.

6. Traktowanie

Na podkreślenie zasługuje wysoka ocena przez osadzonych – zarówno tych, z którymi przeprowadzono rozmowy na osobności, jak i tych rozpytywanych podczas wizytacji cel – sposobu traktowania ich przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. W opinii osadzonych funkcjonariusze są życzliwi, kulturalni i nie zachowują się agresywnie. Można także liczyć na ich przychylność w rozwiązywaniu przedstawianych im problemów. Pojedyncze uwagi dotyczyły opryskliwego sposobu odzywania się niektórych funkcjonariuszy do osadzonych, ale respondenci podkreślali, że sytuacje takie miały charakter incydentalny.

Osadzeni nie zgłaszali także uwag w zakresie rozpatrywania skarg, próśb i wniosków, w szczególności terminowości ich rozpoznawania.

Kontrole osobiste osadzonych odbywają się w dyżurkach oddziałowych podczas nieobecności osób trzecich.

Poważne zastrzeżenia przedstawiciele KMP budzi praktyka dotycząca stosowania środków przymusu bezpośredniego, na którą skarżyli się osadzeni. Zgłaszali oni wizytującym, że w trakcie konwojowania poza teren jednostki

na konsultacje lekarskie stosowane są wobec nich kajdanki zespolone. Zgłosił to m. in. osadzony, który dowożony był do lekarza z opatrunkiem gipsowym na nodze – kajdanki założono mu na ręce i na zdrową nogę.

Podczas podsumowania wizytacji przedstawiciele kierownictwa Zakładu potwierdzili istnienie takiej praktyki stwierdzając, że każdorazowo na konsultacje lekarskie osadzony konwojowany jest w kajdankach. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji podkreślają, że stosowanie środków przymusu bezpośredniego – a do takich należą kajdanki (art. 12 ust 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz. U. z 2013 r. poz. 628) – ma charakter zindywidualizowany i może nastąpić tylko pod warunkiem wystąpienia w konkretnym przypadku przesłanek ich zastosowania. Przesłanki te sformułowane są w art. 11 w/w ustawy. Ponadto środki przymusu bezpośredniego należy stosować z zachowaniem zasady konieczności (muszą być niezbędne do osiągnięcia celów, w jakich zostały zastosowane), proporcjonalności (muszą być zastosowane proporcjonalnie do stopnia zagrożenia oraz minimalizacji dolegliwości (art. 6 ust. 1 w/w ustawy). Nie można z góry zakładać, że w każdym przypadku konwojowania osadzonego do placówek zewnętrznej służby zdrowia zachodzi któraś z przesłanek wymienionych w art. 11 w/w ustawy (w szczególności obawa ucieczki). Każdorazowe, automatyczne stosowanie kajdanek uznać też należy za sprzeczne z zasadami wyrażonymi w art. 6 ust. 1 ustawy. Dlatego też przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają odstąpienie od zasady automatycznego, każdorazowego stosowania kajdanek podczas konwojowania osadzonych do placówek zewnętrznej służby zdrowia i stosowanie podczas konwoju środków przymusu bezpośredniego tylko w wymagających tego, konkretnych przypadkach.

W latach 2014-2015 w jednostce nie stosowano środków przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej. Niemniej jednak, w Zakładzie są 2 cele zabezpieczające. Zarówno cele, jak i prowadzący do nich przedsięwzięcia są monitorowane i wyposażone w nasłuch. W jednej z nich możliwe jest zainstalowanie łóżka przystosowanego do użycia pasów wieloczęściowych. W przedsięwzięciach prowadzących do celu przechowuje się w zamkniętych foliowych workach zestawy

odzieży i jednorazowe zestawy higieniczne dla osób umieszczonych w celach zabezpieczających.

Z zebranej dokumentacji wynika, że w 2014 r. w Zakładzie miało miejsce 16 zdarzeń nadzwyczajnych, zaś w 2015 r. do czasu wizytacji – 14. We wszystkich przypadkach przeprowadzono czynności wyjaśniające. Analiza wybranej dokumentacji tych czynności nie wzbudziła zastrzeżeń.

W okresie od 1 stycznia 2014 r. do dnia wizytacji osadzeni wytoczyli powództwa przeciwko Skarbowi Państwa-Zakładowi Karnemu nr 2 we Wrocławiu w 8 sprawach. Jedna z nich zakończyła się oddaleniem pozwu, pozostałe były w dniu rozpoczęcia wizytacji w toku.

W tym samym okresie osadzeni złożyli 305 skarg. Dotyczyły one głównie decyzji komisji penitencjarnych, warunków bytowych, opieki medycznej, odmowy udzielenia przepustki losowej. Tylko jedna z nich została uznana za zasadną.

7. Dyscyplinowanie

W roku 2014 oraz 2015 do dnia zakończenia wizytacji wymierzono osadzonym 673 kary dyscyplinarne i przyznano 10608 nagród. Nagród było więc kilkunastokrotnie więcej niż kar, co w opinii przedstawicieli KMP zasługuje na podkreślenie jako dobra praktyka.

W Zakładzie nie wyodrębniono celi do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej. W razie potrzeby, skazany zawożony jest do Aresztu Śledczego we Wrocławiu.

Nieliczni spośród osadzonych, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP, byli karani dyscyplinarnie w Zakładzie. Ci, którzy mieli do czynienia z tą formą odpowiedzialności, nie skarżyli się na znaczną dolegliwość czy niezasadność kar.

8. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest Zarządzenie Dyrektora Zakładu Karnego nr 2 we Wrocławiu nr 52/2015 z 29 czerwca 2015 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji przepisy zawarte w porządku

wewnętrznym sformułowane są jasno, a ich układ jest przejrzysty. Nie zawierają zapisów sprzecznych z powszechnie obowiązującymi normami.

Na ścianach korytarzy poszczególnych oddziałów i na świetlicach oddziałowych wywieszane są grafiki dostaw ciepłej wody, grafiki zajęć sportowych i zajęć kulturalno-oświatowych, harmonogram nabożeństw, informacje o kursach zawodowych, jadłospisy. Zamieszczone są tam również adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka, ośrodków profilaktyki uzależnień, sądów i poradni prawnych – jednakże nie we wszystkich oddziałach, dlatego wizytujący zalecają uzupełnienie braków w tym zakresie.

Wśród instytucji wymienionych na tablicach ogłoszeń w rubryce „porada prawna” umieszczono adresy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Biura Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich we Wrocławiu. Wizytujący zwracają uwagę, że Rzecznik Praw Obywatelskich nie jest instytucją poradnictwa prawnego, lecz organem konstytucyjnym, którego zadaniem jest badanie, czy w działalności organów władzy publicznej nie doszło do naruszenia wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych aktach normatywnych (art. 80 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 78 z 1997 r., poz. 483 oraz art. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 1648). Umieszczenie adresów biur Rzecznika wśród bezpłatnych poradni prawnych sugerować może skazanym, że Rzecznik udzieli im darmowych porad w różnych dziedzinach prawa i wywoływać rozgoryczenie, gdy takowych porad nie otrzymają w oczekiwanym zakresie. Dlatego też przedstawiciele KMP zalecają umieszczenie danych kontaktowych Rzecznika Praw Obywatelskich w odrębnej rubryce.

W bibliotece zakładowej znajdują się aktualne teksty kodeksu karnego wykonawczego, jak również innych aktów prawnych dotyczących osób pozbawionych wolności. Wychowawcy udostępniają zaś osadzonemu, na życzenie, teksty innych aktualnych aktów prawnych wydrukowane z programu LEX.

Wizytujący stwierdzili brak realnej możliwości skorzystania przez osadzonych z informacji publicznej za pomocą internetowych zasobów Biuletynu Informacji Publicznej. Wprawdzie w jednym z pomieszczeń znajdował się komputer przenośny

przystosowany zdaniem funkcjonariuszy do tego zadania, ale według nich wśród osadzonych nie ma chętnych do korzystania z BIP. Z rozmów przedstawicieli Mechanizmu z osadzonymi wynika jednak, że nie wiedzą oni w ogóle o możliwości skorzystania z zasobów Biuletynu. Zgodnie z art. 61 ust. 1 Konstytucji RP, każdy obywatel – także pozbawiony wolności – ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Wizytujący zalecają więc przekazanie osadzonym informacji o możliwości skorzystania z BIP (w tym jakie wiadomości mogą w ten sposób uzyskać) poprzez wywieszenie stałego ogłoszenia na tablicach ogłoszeń w oddziałach mieszkalnych oraz wprowadzenie stosownych zapisów do porządku wewnętrznego.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Skazani mogą korzystać z samoinkasujących aparatów telefonicznych każdego dnia w ciągu kilku godzin wyznaczonych w grafiku. W okresach tych czas rozmowy nie jest reglamentowany. W Zakładzie przewidziano także możliwość kontaktowania się z osobami najbliższymi w rozumieniu art. 115 § 11 kodeksu karnego, umieszczonymi w wykazie osób uprawnionych do stałego korzystania z widzeń z osadzonym, za pośrednictwem komunikatora „Skype”. W rozmowach z wizytującymi osadzeni potwierdzili realizowanie tego typu kontaktów.

Widzenia dla osadzonych odbywają się w terminach określonych w porządku wewnętrznym, również w niedziele.

Widzenia dozorowane realizowane są w obszernej sali, wyposażonej w 20 stolików. Wydzielono w niej kącik dla dzieci. Odwiedzający mogą korzystać z toalety. Mankamentem, na który skarżyli się osadzeni, jest brak poczekalni dla odwiedzających. Muszą oni oczekiwać na widzenie na zewnątrz Zakładu, co czasami trwa długo i odbywa się przy niesprzyjających warunkach atmosferycznych. Przedstawiciele KMP zalecają więc zapewnienie odwiedzającym odpowiednich warunków oczekiwania na widzenie.

W Zakładzie nie ma wyodrębnionej sali do widzeń bez osoby dozorującej, w związku z czym nie przyznaje się osadzonym nagrody polegającej na realizacji takiego widzenia (art. 138 § 1 pkt 2 kkw). Jednostka dysponuje natomiast odrębnym

pomieszczeniem przeznaczonym do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 kkw, tj. widzenia w odrębnym pomieszczeniu bez osoby dozorującej. Jest ono wyposażone w łóżko, stół i umywalkę. W trakcie wizytacji w pomieszczeniu tym trwał remont.

W związku ze zmianą przepisów, od 1 lipca 2015 r. osadzeni mogą otrzymywać od osób najbliższych paczki z produktami spożywczymi i wyrobami tytoniowymi wyłącznie skompletowane z produktów zakupionych w kantynie. Dyrektor jednostki poinformował wizytujących, że brak jest skarg skazanych na zmienioną procedurę przygotowywania paczek żywnościowych. Również osadzeni nie zgłaszali wizytującym uwag w tym zakresie.

10. Prawo do ochrony zdrowia

Podstawową opiekę medyczną zapewnia osadzonym trzech lekarzy, dyżurujących od poniedziałku do piątku. Przyjęcia planowe do lekarzy ogólnych odbywają się co tydzień dla każdego oddziału, ale w nagłych przypadkach osadzeni przyjmowani są niezwłocznie, poza kolejnością zgłoszeń. W czasie nieobecności lekarza w razie potrzeby wzywana jest karetka pogotowia ratunkowego. W dniach roboczych do godziny 16.00 obecne są również pielęgniarki.

Oprócz lekarza ogólnego osadzeni mają możliwość skorzystania na terenie Zakładu z pomocy 5 lekarzy specjalistów (ortopeda, okulista, neurolog, dermatolog, pulmonolog). Jeżeli zachodzi konieczność skorzystania z usług innego specjalisty lub przeprowadzenia badań, osadzeni dowożeni są do zewnętrznych placówek służby zdrowia. Czas oczekiwania na wizytę u specjalisty, który przyjmuje w przyzakładowym ambulatorium, nie jest długi i wynosi kilka tygodni. Na terenie Zakładu znajduje się także gabinet stomatologiczny. Stomatolog przyjmuje 3 razy w tygodniu.

W dniach roboczych leki wydaje osadzonym personel medyczny (jednorazowo w dawkach całodziennych). Dawki leków na soboty, niedziele i dni świąteczne wydają oddziałowi. Oprócz leków zaordynowanych przez lekarza, pielęgniarki wydają osadzonym w nagłych przypadkach leki, do których wydania są upoważnione bez zalecenia lekarskiego (np. środki przeciwbólowe).

W skład ambulatorium zakładowego wchodzi gabinet lekarski i gabinet stomatologiczny, pokój zabiegowy i pokój pielęgniarki. Przed ambulatorium znajduje się poczekalnia wyposażona w miejsca do siedzenia.

Porządek wewnętrzny (§ 15 ust. 21) gwarantuje osadzonym prawo wglądu do dokumentacji medycznej oraz otrzymywania kopii tej dokumentacji na swój koszt.

Z informacji uzyskanych przez wizytujących od personelu medycznego wynika, że funkcjonariusze doprowadzający osadzonych z reguły nie są obecni przy ich badaniu, chyba, że w szczególnych przypadkach lekarz sobie tego zażyczy. Osadzeni potwierdzili w rozmowach istnienie takiej praktyki.

Osadzeni rozpytywani o służbę zdrowia w Zakładzie dość dobrze ocenili wszystkie aspekty jej funkcjonowania. Pojedyncze uwagi dotyczyły niewłaściwego, zdaniem respondentów, doboru leków, zwłaszcza stosowania środków przeciwbólowych zamiast leczenia przyczyny bólu, jak również opryskliwego zwracania się do pacjentów przez lekarza.

11. Prawo do praktyk religijnych

Osadzeni mogą uczestniczyć w spotkaniach o charakterze religijnym organizowanych na terenie jednostki. Chętni do udziału w spotkaniach religijnych zgłaszają ten fakt wychowawcy. Wierni Kościoła Katolickiego spotykać się mogą w kaplicy – odprawiane tam są w soboty msze święte. Opiekę nad osadzonymi sprawuje kapelan, który oprócz nabożeństw wizytuje także oddziały mieszkalne. Również osadzeni innych wyznań zapewnione mają prawo do praktykowania religii. Ich spotkania odbywają się w innych niż kaplica pomieszczeniach, według ustalonego porządku tygodniowego.

Żaden z osadzonych nie zgłaszał zastrzeżeń do możliwości korzystania z posług religijnych.

12. Oddziaływania kulturalno-oświatowe i sportowe

Prowadzona przez jednostkę działalność kulturalno-oświatowa i sportowa stanowi dobrze oceniony przez osadzonych obszar jej funkcjonowania. W oparciu o rozmowy z osadzonymi, ogląd Zakładu oraz analizę dokumentów, również wizytujący

pozytywnie ocenili tę działalność. Należy podkreślić, że zapewnienie osadzonym zajęć sportowych oraz kulturalnych jest jednym z istotnych aspektów ich humanitarnego traktowania. W *Europejskich Regulach Więziennych* (zalecenie Rec [2006]2 przyjęte przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 11 stycznia 2006 r.) zwrócono uwagę, że właściwie zorganizowane zajęcia promujące sprawność fizyczną i zapewniające odpowiednie ćwiczenia i możliwości rekreacyjne stanowią integralną część więziennego rygoru. Więźniom należy zapewnić możliwości rekreacji obejmujące sport, gry, zajęcia kulturalne, hobbystyczne i inne zajęcia wypoczynkowe (reguły 27.3 i 27.6)

Z dokumentacji Zakładu wynika, że na jego terenie organizowane są konkursy i turnieje o tematyce kulturalno-oświatowej, działa koło plastyczne i kółka zainteresowań, odbywają się koncerty muzyczne i pokazy filmów. W ramach programu „Ocalić pamięć” organizowane są wyjścia do Muzeum Miejskiego Wrocławia oraz na dawne cmentarze żydowskie.

Bogata jest oferta programów readaptacji społecznej. W 2014 r. zrealizowano 57 edycji programów resocjalizacyjnych, które ukończyło z pozytywnym wynikiem 1087 osadzonych.

Świetlice funkcjonują na każdym z oddziałów mieszkalnych. Wyposażone są skromnie – odbiorniki telewizyjne, gry planszowe, stoły.

Bogata jest oferta zajęć sportowych dla osadzonych. Na terenie jednostki znajdują się dwa boiska – do gry w piłkę nożną i siatkówkę/koszykówkę – siłownia na świeżym powietrzu, stoły do gry w tenis stołowy oraz sala sportowa. Z boisk i sali osadzeni mogą korzystać codziennie, po wcześniejszym zgłoszeniu chęci udziału w zajęciach sportowych, z siłowni – kilka razy w tygodniu. Organizowane są turnieje gier indywidualnych i zespołowych, spartakiady w miesiącach letnich.

Osadzeni mogą posiadać w celach mieszkalnych telewizor (w celach zajmowanych przez więcej niż 10 osadzonych – 2 telewizory), a za zgodą dyrektora inny sprzęt audiowizualny, komputerowy oraz AGD. We wszystkich wizytowanych celach znajdował się tego rodzaju sprzęt. Osadzeni nie zgłaszali trudności w uzyskiwaniu zgody na jego posiadanie.

W Zakładzie działa radiowęzeł, który emituje m. in. audycje o charakterze edukacyjnym. Wydawana jest również gazetka więzienna „Penicylinka”.

Biblioteka posiada księgozbiór liczący ok. 3 tys. pozycji, w tym obcojęzycznych i prasę pochodzącą ze zwrotów od jej kolporterów, jak również aktualną prasę codzienną. Osadzeni dobrze oceniali oferowany przez bibliotekę wybór książek.

13. Zatrudnienie i nauka

W dniu wizytacji zatrudnienie osadzonych w jednostce kształtowało się na dość wysokim poziomie i wynosiło 35 % populacji (88 osadzonych zatrudnionych odpłatnie – 17 % i 90 nieodpłatnie – 18 %). Nieodpłatnie osadzeni pracują na terenie jednostki oraz na rzecz podmiotów zewnętrznych, także tych prowadzących działalność charytatywną.

W 2014 r. w jednostce zorganizowano 4 kursów zawodowych. Uczestniczyło w nich 51 osadzonych, a ukończyło – 48. Z kolei w 2015 r. do dnia wizytacji zorganizowano 2 kursy, w tym licznie obsadzony (48 osób) kurs komputerowy.

Osadzeni pracujący nie zgłaszali żadnych uwag krytycznych odnośnie warunków pracy. Wizytujący przyjęli natomiast sporo skarg na brak możliwości podjęcia odpłatnego zatrudnienia. Sytuacja ta jest szczególnie dotkliwa dla skazanych posiadających zobowiązania alimentacyjne. Z informacji uzyskanych od personelu Zakładu wynika, że głównym problemem uniemożliwiającym zwiększenie zatrudnienia odpłatnego są zbyt wygórowane wymagania potencjalnych pracodawców co do kwalifikacji osadzonych.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji, celem poprawy stanu przestrzegania praw osób pozbawionych wolności, kierują rekomendacje do niżej wymienionych organów, z prośbą o ustosunkowanie się zgodnie z właściwością:

1. Dyrektor Zakładu Karnego nr 2 we Wrocławiu:

- 1.1. odstąpienie od zasady automatycznego, każdorazowego stosowania kajdanek podczas konwojowania osadzonych do placówek zewnętrznej służby zdrowia i stosowanie podczas konwoju środków przymusu bezpośredniego tylko w wymagających tego, konkretnych przypadkach;
- 1.2. zwiększenie zatrudnienia na stanowiskach psychologa i wychowawców;
- 1.3. zapewnienie superwizji psychologom zatrudnionym w Zakładzie;
- 1.4. wyposażenie wszystkich łazni w przesłony pomiędzy stanowiskami prysznicowymi;
- 1.5. odnowienie łazni i ubikacji, w których nie przeprowadzono jeszcze remontu oraz wymianę w tych pomieszczeniach armatury sanitarnej;
- 1.6. usunięcie ze wszystkich łazni zawilgocenia;
- 1.7. wprowadzenie w przynajmniej jednej łazni i ubikacji udogodnień dla osób z niepełnosprawnością ruchową;
- 1.8. wyposażenie łóżek piętrowych w brakujące drabinki i barierki;
- 1.9. wyposażenie poczekalni przed salą posiedzeń komisji penitencjarnej w krzesła;
- 1.10. zapewnienie odpowiednich warunków oczekiwania na widzenie osobom odwiedzającym osadzonych;
- 1.11. wywieszenie na tablicach ogłoszeń informacji o możliwości korzystania z BIP, wprowadzenie stosownych zapisów do porządku wewnętrznego oraz zapewnienie osadzonym realnej możliwości skorzystania z BIP;
- 1.12. usunięcie danych kontaktowych Rzecznika Praw Obywatelskich z rubryki „porady prawne” na tablicach ogłoszeń i umieszczenie ich w odrębnym miejscu;
- 1.13. uzupełnienie danych o instytucjach zajmujących się ochroną praw człowieka na oddziałach, w których ich brak.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej we Wrocławiu:

2.1 wyasygnowanie środków finansowych na realizację zaleceń sformułowanych w pkt 1.2 – 1.10.